

OXSJÖ NYBYGGE och FÄBODVALL

Denna plats började odlas upp omkring 1622 av tvenne finska nybyggare Tomas Olufsson - mera känd som Lång-Tomas - och Sefridh Bertilsson. De hade ett eller ett par år tidigare jämte en landsman vid namn Jon Jonsson - utan lov av myndigheterna - slagit sig ned norr om dagens Nybyggesjön - då Oxsjön - på numera Borgsjöbyns skogsmark; då kronans så kallade överloppsmark Lång-Tomas och hans kamrater dömdes av tinget i Borgsjö i december 1621 att lämna platsen och att infinna sig till vårtinget 1622 "att sig förklara." De tre skall då enligt framlidne traditionsbäraren Gullik Gulliksson i Sillre - mera känd som Lill-Gullik - istället för att inställa sig vid tinget ha begivit sig till den höjd vi nu befinner oss och med sig tog de namnet Oxsjön, som rätteligen enligt Lill-Gullik skall uttalas och skrivas Åcksjön. Så görs det för övrigt i de äldsta handlingarna.

Jon Jonsson torde ha lämnat "Åcksjön" omgående - om han ens följde med hit - för han återfinns i Råsjö som han börjat anlägga något år före 1620, men blifvit avhyst ifrån. Nu återvände han efter att ha fått i sin hand Gustaf II Adolfs nedsättningstillstånd till Råsjö. Lång - Tomas blev kvar här något år varpå han begav sig till södra finnmarkerna. Där tog han 1626 upp Julåsen.

Västra delen av Oxsjövallen. Idag en nutida stuga där
Foto: Lill-Gullik 25 juli 1927.

De första odlingarna här får mera tillskrivas Sefridh Bertilsson som blev kvar till i slutet av 1628 eller i början av 1629, då han lät värva sig till knekt i det pågående 30-åriga kriget och försvinner ur akterna. Nya finnar tog vid, odlingarna utvidgades och äktenskap ingicks med svenskfödda kvinnor och män. De sista finnättade familjefäderna lämnade 1783 och 1790 den här platsen och flyttade till sina "tillgifta" hemman i Kölsillre i Ha-verö och i Borgsjös nedre ådal.

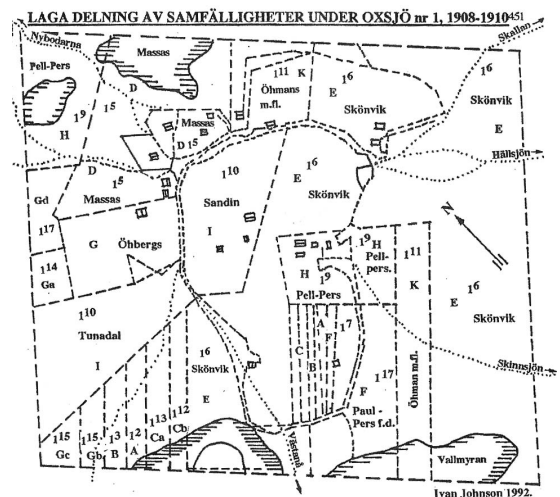
DEN FÖRSTA BOPLATSEN OCH FINNGRAVEN

Två platser är värda notera för nu och framgent; de i rubriken nämnda. Den första boplatsen, medan de första odlingslanden anlades och mer ombonada byggnader uppfördes här uppe, är strax söder om odlingarna, 30-talet meter öster om Kavelbacksstigen (skylt visar). Finngraven är på Vallmyran söder om odlingslanden och öster om stigen till Västanå. Tre berättelser om graven finns; att nybyggarna begravde sina döda i myren, att de under barmarkstid förvarade den som dött på nybygget i myren tills de med släp vintertid kunde frakta den döde till Borgsjö kyrka och kyrkogård. Den tredje och mest troliga berättelsen är att graven (markerad med stolpe på myren) är efter lerupptag till tegel, som under 1900-talets första årtionden tillverkades här på vallen.

NÅGOT OM FÄBODVALLEN

Härvarande vall är i sig intressant och kanske mest då genom sin storlek och som vidstående kartbild efter en konceptkarta 1910 visar att den har haft så många ägolorter. Idag är endast några få kvar därav att köp och sammanläggningar gjort ägofiguerna större. Inga odlingsågor brukas längre.

Vanligtvis ägdes en fäbodvall av bönderna i en by; här var det till i sent 1900-tal - och i några fall ännu - delägare som på ett eller annat sätt var och är "kopplade" till byarna Öh, Östby, Sillre och Västanå. Detta förhållande genom finnättlingarnas giftomål i byarna och köp av måltal i nybygget/vallen med i de flesta fall tillhörande skogsmark av bönder i de nämnda byarna. Det första köpet gjordes 1793 då nämndeman Måns Ersson i Västanå köpte hälften av oxsjöhemmanets 13 mål. Fäboddriften börjar. I landshövdning Carl Fredrik Achlings länsrapport för år 1819 konstateras "Oxsjö nyttjas af flere byar till mulbete." Vid mitten av 1800-talet visar en karta att det fanns 30-talet byggnader här på vallen. Fäboddriften upphörde förhøsten 1926. Den sista fäbodpiggen hette Anny Johansson och var bosatt i Västanå.

MATVARUAFFÄR OCH DIVERSEHANDEL!

Från 1910 och några år framöver var uppemot 75 man till och från boende och verksamma här med uppgift att för bättre skogstillväxt dika myrlänta markområden. Två "affärer" fanns i inhyrda stugor; om samtidigt inte känt. Det var handlarna Wilhelm Karlsson och Johan Permansson, båda i Erikslund, som bedrev verksamheten. Varorna berättas ha klövjats hit; i vissa fall via Marktjärn och Hällsjön i Torp där i Hällsjön ävenså en affär skall ha varit. Priset var ifråga om kilo 5 öre högre här i Oxsjön än i bygden. En bevarad nota visar att 1910 kostade exempelvis 1 kg kaffe 2 kronor, 1 kg socker 70 öre och 1 kilo vetemjöl 32 öre. Att notera är, att betalningen för ett mansdagsverke i skogen var normalt sett 3 kronor; dock om särskilt duktigt arbetare upp emot 3,25 kronor.